

Список використаних джерел

Андрухович Ю. Центральнo-східна ревізія // Сучасність. – 2000. – № 3. – С. 5-32; Деркачова О. Інтимні оповідки // Березіль. – 2004. – № 2. – С. 109-120; Забужко О. Польові дослідження з українського сексу. – К., 1996; Кокотюха А. Мама, донька, бандюган // Березіль. – 2003. – № 9-10. – С. 16-145; Кокотюха А. Нейтральна територія: Роман. – Л., 2002; Кононенко Є. Зрада // Березіль. – 2002. – № 3-4. – С. 35-153; Кононенко Є. Імітація // Сучасність. – 2001. – № 5. – С. 9-56; Кононенко Є. Імітація // Сучасність. – 2001. – № 6. – С. 9-53; Кононенко Є. Нема раю на землі // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – № 154. – С. 21-42; Матіос М. Життя коротке, щоб казати "ні" // Матіос М. Життя коротке: Книга прози. – Л., 2001. – С. 5-47; Медникова М. Ой (кіноповість) // Київ. – 1997. – № 11-12. – С. 35-88; Меднікова М. Тю!: Роман-фрїстайл з елементами аерофотозйомки. – Л., 2003; Мухарський А. Доба: Повість. – К., 1995; Пиркало С. Зелена Маргарита. – К., 2001; Поваляева С. Екзгумація міста. – Л., 2003; Слапчук В. Калюжа пізнання // Березіль. – 2004. – № 3-4. – С. 11-54; Слапчук В. Коротка стрілка жіночого годинника // Кур'єр Кривбасу. – № 162. – С. 22-46; Слапчук В. Крихти хліба у бороді Конфуція // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 173. – С. 3-54; Ульяненко О. Хрест на Сатурні // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 176. – С. 3-55; Шевчук В. Горбунка Зоя // Сучасність. – 1995. – № 3. – С. 9-63; Шкляр В. Ключ: Роман. – К., 1999; Яровий О. Чекання несподіванки: Оповідання. Повість. – К., 1999.

О.В. Трищук, канд. філол. наук

АВТОРСЬКА МОДАЛЬНІСТЬ РЕФЕРАТИВНОГО ТЕКСТУ

Досліджуються мовні засоби вираження впевненості /непевненості, які дозволяють референту (автору реферативного тексту) впливати на читача, переконувати його в тому, що повідомлення відповідає дійсності.

At this scientific research language tools for certain and uncertain text points have been analyzed. This tools are helping reviewer (the creator of synopsis) to have an influence upon reader, to convince him that the message in text is true.

Починаючи роботу над твором, автор завжди ставить перед собою якесь завдання, переслідує певну мету, шукає форму для подачі матеріалу, яка відображала б конкретну комунікативну інтенцію, виражену в категорії модальності. Це може бути висловлення змісту без виявлення власних думок автора, його переконань, або навпаки, матеріал може бути написаний суто з позиції автора. Реферативним текстам в основному властива об'єктивна модальність, яка виражає характер

відношення того, що повідомляється, до дійсності, бо притаманні їм точність, об'єктивність, безособистісність, неемоційність майже не залишають місця суб'єктивній модальності. Однак, оскільки реферативний текст – це виклад основного змісту першоджерела, пропущеного через свідомість референта (його автора), він, як і будь-який інший текст, „передає відношення (хоча б найбільш узагальнене) адресанта до повідомлюваного”¹. У такий спосіб здійснюється вплив на читача, якого примушують мислити, погоджуватись чи не погоджуватись із висловленою оцінкою.

Дослідженню модальності тексту як мовної категорії оцінки, психологічною властивістю якої є вплив на читача, присвячено ряд навчальних видань і наукових праць вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Проте в небагатьох роботах аналізуються засоби вираження модальних значень у мові наукової прози і дане питання майже не розглядається стосовно реферативних текстів, де воно має свою специфіку, що відповідає їх комунікативному завданню. "Стилістична традиція, тобто відстояна система засобів вираження"² визначає мовну стратегію референта, впливає на частоту вживання ним тих чи інших мовних форм. Цікавим є дослідження способів вираження модальних значень, які використовуються в реферативному тексті, і виявлення залежності даних способів від комунікативного завдання останнього.

Оскільки стилі мови "не слід розуміти як абсолютно замкнуті системи"³, вживані в реферативному тексті мовні засоби докорінно не відрізняються від тих, що функціонують у загальнолітературній мові й особливо в науковому стилі, до якого відносяться й самі реферати. Як і в будь-якому стилі, у рефератах можна зустріти висловлювання з різним ступенем упевненості мовця в достовірності викладеної ним інформації. Традиційно в мовленні виділяється три ступеня достовірності змісту висловлювання: проста (нейтральна), проблематична й категорична⁴. Проблематична й категорична достовірності підкреслюються за допомогою спеціальних мовних засобів. Залежно від ступеня достовірності інформації ці засоби умовно можна представити у вигляді семантичної шкали, на одному боці якої розміщені ті, що виражають найбільшу впевненість мовця у висловленому, а на іншому – ті, що передають найбільший сумнів. Висловлювання, в яких немає спеціальних показників достовірності, займають проміжне положення і трактуються зазвичай як нейтральні, "імпліцитно достовірні": у них

значення достовірності виражається самим фактом відсутності якогось показника недостовірності чи категоричної достовірності⁵.

"Вторинна інформативність", як жанрова властивість реферату, зумовлює переосмислення змісту першоджерела і відповідну його переробку шляхом заміни формально-логічного розвитку думки, який передбачає наявність розгорнутих припущень, гіпотез, доказів, логічною констатацією. Унаслідок того, що істинність знань у рефераті не доводиться, у них переважають речення результативного характеру, які подають інформацію як факт, як встановлені в першоджерелі достовірні з погляду його автора знання з того чи іншого питання. Причому найчастотнішими є значення простої достовірності, які передаються тут стверджувальними висловлюваннями дійсного способу, що не мають показників підкресленої достовірності. Такі нейтральні висловлювання мають "фактологічну силу впливу"⁶ на читача, ефективно формують його ставлення до змісту першоджерела, переконують у достовірності викладеної інформації.

Прагненням додатково вплинути на читача шляхом передачі впевненості автора першоджерела в правильності й рішучості своїх поглядів можна пояснити наявність у реферативних текстах мовних засобів вираження підкресленої достовірності, серед яких чільне місце належить дієсловам *констатувати, стверджувати, підтвердити, встановити, довести, відзначити, обґрунтувати*. Звичайно вони вводяться до складу референтських конструкцій:

Обґрунтовано напрями удосконалення методів звільнення картоплі від вірусної інфекції та прискореного розмноження оздоровленого матеріалу [7, 2004, сер. 2, № 6, с. 125].

Доведено ефективність застосування як альтернативного культури меристем методу оздоровлення шляхом добору здорових рослин і культивування їх in vitro [7, 2004, сер. 2, № 6, с. 125].

Використовуючи референтські конструкції з такими дієсловами, референт показує впевнену поведінку автора першоджерела. Незважаючи на те, що останній прямо не названий в обох реченнях, цілком зрозуміло, що саме він обґрунтував напрями удосконалення методів звільнення картоплі в першому прикладі і довів ефективність застосування методу оздоровлення в другому. Специфіка реферативного викладу така, що з тексту не повинно бути видно, збігається чи ні

думка автора з особистою думкою референта. Основне завдання референта – підкреслити точку зору автора першоджерела.

На рівні впевненої модальності еквівалентами названих дієслів є вставні прислівники зі значенням констатації, упевненості, достовірності (*безумовно, звичайно, зрозуміло, певна річ, природно, без сумніву, справді* тощо), які досить широко вживаються в первинних документах, однозначно вказуючи, що текст після них призначений служити доказом. Крім цього, дані мовні засоби допомагають авторові показати власне бачення того чи іншого явища, свою тривогу й небайдужість до висловленого. Для реферативних текстів такі модальні вставні слова і конструкції, які вказували б на те, що референт більшою чи меншою мірою розділяє відповідні погляди автора першоджерела, не характерні. Їхню відсутність у реферативному викладі можна пояснити тим, що референт не може показувати власну позицію, своє ставлення до висловлених думок.

Крім цього, названі вставні слова й конструкції вводяться в первинні тексти тоді, коли йде нагадування якоїсь відомої читачеві інформації для того, щоб він зміг зробити перехід від знання питання до запропонованих висновків. Оскільки реферативний текст є строго лімітованим щодо обсягу і несе максимально нову, корисну інформацію, для підвищення його інформативності референт уникає повторів і модальних вставних слів для їх актуалізації, таких потрібних для первинного тексту, але надмірних для вторинного.

Мовними засобами вираження підкресленої достовірності є модальні дієслова та їх еквіваленти, які у своєму лексичному значенні мають компонент "необхідність". Найчастотнішими серед них у реферативних текстах є лексеми *потрібно, необхідно, слід, повинен, рекомендувати, вимагати, наполягати*. Їхнє вживання передбачає неможливість невиконання дії, названої постпозитивним дієсловом, яка в більшості випадків зумовлена об'єктивними причинами, що не потребують аргументації унаслідок того, що читач-фахівець здатен сам їх усвідомити. Наприклад:

Ці вироби використовуються для захисту найбільш конфіденційних документів і банкнот, але сьогодні навіть їх рівень секретності вимагає удосконалення [7, с. 94].

Концепція безпеки повинна надавати можливість особистості вільно проявляти себе на різних рівнях виробничо-господарської, організаційно-політичної та духовно-культурної діяльності [8, с. 8].

Тому поява аргументативних елементів у таких випадках, зважаючи на специфіку реферативного викладу з характерною для нього економією мовних засобів, є надмірною. Наприклад, у реченні:

Сучасні голографічні захисні елементи, що використовуються як емблеми проти підробки, повинні бути більш складними, для того, щоб протистояти наступу кримінального світу [7, с. 94]

зрозуміло й без пояснення "щоб протистояти наступу кримінального світу", що голографічні захисні системи, особливо складні, використовуються саме проти підробки, якою займається тільки криміналітет.

Якщо висловлювання виражають необхідність дії людей відносно якихось явищ чи процесів, зумовлену не об'єктивними причинами, як у даному випадку, а суб'єктивною думкою автора, яку можуть не поділяти інші, у тому числі й читач, категорична мовленнєва поведінка без будь-якої аргументації може негативно впливати на комунікативний процес. Зокрема, в рефераті:

Лапароскопічні операції набувають великого значення в сучасній хірургії, витісняючи поволі традиційні втручання завдяки малій травмі та швидкому одужанню хворого. Сьогодні в клінічну практику впроваджено такі лапароскопічні операції: апендектомія, холецистектомія, холедохолітотомія, та ревізія жовчних проток, фенестрація печінкових кіст, стегнова та пахова герніопластика, варикоцеле, роз'єднання зрощень... . При виконанні резекцій злоякісних пухлин слід пам'ятати, що лапароскопічні втручання не повинні замінювати обов'язкове гістологічне дослідження. Дослідження лапароскопічних операцій повинно проводитись у великих академічних центрах [9, с.2]

Категоричне висловлювання про те, що дослідження повинно проводитись у великих академічних центрах, є суб'єктивним і безпідставним. У ньому відсутнє пояснення того, чому операції повинні проводитись саме тут і чому для цієї мети не підходять клініки. Надмірна суб'єктивна категоричність, яка не містить мотивування, а лише констатацію загального значення необхідності, може породити в

читача сумнів у висловленому, створити недовірливе ставлення до автора першоджерела, як до людини з уповільненим мисленням, що сприймає світ тільки в альтернативних, протилежних категоріях, або як надміру впевнену у своїх переконаннях. Тому досвідчений референт, застосовуючи категоричні суб'єктивні висловлювання, як правило, обґрунтовує їх, наприклад: Лапароскопічна техніка лікування конкрементів загального жовчного протоку та інших гепато-біліарних захворювань удосконалюється, і тому роль ЕРХ та сфінктеротомії повинна поступово обмежуватись [9, с. 19].

Серед мовленнєвих сигналів упевненої поведінки мовця в реферативному тексті зустрічаються актуалізатори, що включають у смисловий зміст "рішуче заперечення":

Рідкість захворювання на первинний актиномікоз печінки не повинна впливати на ретельність виконання етіологічних досліджень пухлин печінки [9, с. 27].

Рівень ушкодження протоків не повинен перевищувати цей показник при ТХ (близько 1 на 1000) [9, с. 16].

Для посилення категоричності викладу референт може змінювати порядок слів, починати речення з реми, розміщуючи при цьому предикативний прислівник у фінальній його частині. При цьому зміст повідомлення, яке читач осмислює як оцінку, заздалегідь суб'єктивну, виводиться зі сфери фактів:

*Ризик виникнення раку товстого кишечника після холецистектомії приймати до уваги не слід*⁹ [9, с. 26].

Розміщення предикативного прислівника в кінці речення свідчить про впевненість автора у своїй позиції і про намагання референта передати її читачеві.

У цілому, категоричне заперечення, особливо посилене, підкреслене, привертає увагу читача до важливості питання, позитивно впливає на його сприйняття. Але така апелятивна конструкція з інвертованим порядком слів інколи може свідчити про прагнення референта нав'язати читачеві певну точку зору, змусити його прийняти авторське бачення даної проблеми без будь-якої перевірки. У такий спосіб свідомо чи несвідомо викликається певна (як правило, негативна) реакція адресата на зміст висловлювання, який не хоче сприймати висловлене на віру й тому прагне знайти в першоджерелі аргументи на його

користь. А це є також позитивним унаслідок того, що стимулюється потреба читача до прочитання першоджерела.

Аналіз реферативних текстів показав, що в уживаних у них категоричних висловлюваннях референт зазвичай підкреслює суб'єктивну думку автора першоджерела і робить це, як правило, за допомогою референтських конструкцій, які в своєму складі мають показник необхідності: *рекомендовано (рекомендується, рекомендують), запропоновано (пропонується), доведено (показано, обґрунтовано) необхідність, наведено рекомендації щодо, наголошено на необхідності, вказано на необхідність, звертається увага на необхідність, наполягають*, наприклад:

Наголошено на необхідності підготовки та перепідготовки бібліотечних фахівців як інформаційних посередників між інформаційно-бібліотечними ресурсами та користувачами, надання їм статусу науково-інформаційних працівників [7, 2004, сер.3, № 2. – с. 131].

Обґрунтовано необхідність формування ефективної системи захисту авторського права як істотного компонента законодавчої мережі, що забезпечує конкурентоспроможність галузі масової інформації [7, 2005, сер.3, № 4, с. 179].

Мовний показник необхідності може розміщуватися й поза межами референтської конструкції. У такому реченні, яке, як правило, є складнопідрядним, сама конструкція формує головну частину, а показник входить до підрядної:

Зроблено висновок, що для пояснення властивостей керамічних ВТНП з малим критичним струмом слід застосовувати модель кільцевих вихорів [7, 1996, № 4, с. 131].

Показано, що для більшого досягнення цього ефекту необхідно витримати більш високі швидкості обертання круга [7, 1996, № 4, с. 129].

Підкреслюючи впевнену мовну поведінку автора першоджерела і не показуючи при цьому своєї власної позиції, референт не виглядає боягузом, що відсторонюється від висловленої думки. Хороший референт завжди повинен бути на другому плані. Головне для нього – відтворити в рефераті авторську модальність з метою впливу на читача силою авторитету автора першоджерела, який переконаний в істинності пропозиції. Така стратегія базується на збудженні в читача позитивного ставлення до впевненості автора і проникнення нею.

Оскільки категоричні твердження не завжди сприяють позитивному ставленню до змісту повідомлення, досвідчений референт досить часто замінює їх більш м'якими, які найбільше відповідають комунікативному завданню реферативного викладу, навіть тоді, коли автор упевнений у правильності своїх поглядів. Зменшення категоричності висловлювання іноді може бути продиктоване прагненням референта передати скромність автора першоджерела, який для опису свого дослідження вибирає слова некатегоричної модальності на кшталт *робити спробу*. Референт переносить ці слова в реферат, зокрема в структуру реферативної конструкції, прагнучи з їх допомогою вплинути на читача, викликати довіру до автора:

Автор робить спробу показати з різних боків їхню специфіку, визначити аспекти прояву в країнах Східної Європи впродовж багатьох століть, а також виявити ступінь впливу на життя суспільства [8, 2003, 6, с. 14].

На основі цілісного (семіоестетичного) літературознавчого аналізу вперше зроблено спробу охарактеризувати концепцію особистості в романістиці В. Стайрона [7, 2004, сер. 3, № 6, с. 149].

Для пом'якшення категоричності висловлювання в рефератах широко використовується дієслово *вважати*, яке вводить пропозицію, що виражає деякий ментальний зміст свідомості, причому як авторської, так і певного соціуму, наприклад:

Автори вважають, що непрямую офтальмоскопію і критерії для визначення ВГПЕС необхідно включити в комплексну скринінгову програму для діагностики РАП у комбінації з аналізом ДНК та дослідженням кишок [9, с. 10].

Тому спосіб А вважається більш ефективним і дешевим порівняно зі способом В у випадках загальних процедур, що тривають менше трьох годин [9, с. 3].

Вважають, що засоби розчинної терапії доцільні у 30 % хворих жовчокам'яною хворобою [9, с. 3].

У першому реченні за допомогою даного дієслова в поєднанні з іменником *автори* референт показує, що факти подаються саме через авторське сприйняття. У другому й третьому підкреслюється, що висловлена думка є загальноприйнятою для певного кола науковців. Читачеві дається вибір – підтримати її чи проігнорувати, тобто його спонукають до роздумів.

Крім цього, некатегоричні твердження використовуються тоді, коли в автора немає повної інформації стосовно описуваного ним явища, процесу, і тому в нього виникає деякий сумнів в істинності висловленого. Допущення можливості якоїсь ситуації всупереч неясності відображає той етап розвитку теорії, коли вчений вважає за необхідне поділитися результатами власної наукової роботи з іншими людьми. Він публікує свої результати, досить високо оцінюючи ступінь їх достовірності. Але при цьому він враховує можливість помилки і як чесна людина повідомляє про це читачу використанням спеціальних мовних засобів, що виражають невпевненість. Зокрема, якщо наявна в автора інформація є неповною, він вводить модальне дієслово *могти*, яке досить часто переноситься і в реферативний текст, наприклад:

У разі необхідності може виконуватися холодохотомія близько 1 см завдовжки, а також зовнішнє Т-дренування протоки [9, с.16].

Значення постійної складової та амплітуд парних гармонік, в першу чергу другої, можуть бути ефективним діагностичним параметром пошкодження від втоми [7, 1999, сер. 2, № 2, с. 7].

Дієслово *могти* передає значення можливості й дозволу здійснення дії, названої постпозитивним дієсловом. Дане значення виражається в рефератах, як і в первинних текстах, також дієсловами *дозволяти*, *сприяти* і *давати змогу*.

У рефераті, окрім названих дієслів, які, як правило, розміщуються поза межами референтської конструкції, проблематична достовірність думки з точки зору автора дуже часто отримує своє формальне вираження через іменник *можливість* і дієприкметник *можливий*, які зазвичай позиційно тяжіють до референтських конструкцій:

Розглядається можливість використання зовнішнього електричного поля при формування плівок [7, 1999, № 4, с. 130].

На основі одержаних даних запропоновано можливий механізм зміцнення АРК шляхом обробки РА [7, 1999, № 4, с. 125].

Внести певну частку стриманості в категоричне твердження допомагає введення в реферативний текст деяких додаткових зауважень, що вказують на міру точності. Наприклад:

Вартість виконання відкритої холецистектомії майже не перевищує вартості спостережливого очікування [9, с. 26]

Уведення в дане речення слова *майже* перетворює категоричне заперечення змісту повідомлення в неповне, оскільки дане слово

показує, що трохи не вистачає до перевищення вартості спостереження за хворим.

Непевність, сумнів щодо вірогідності повідомлюваного може експлікуватися в реферативному тексті вживанням дієслів *виявлено, встановлено, доведено* в поєднанні із запереченням, наприклад:

Будь-яких закономірностей у засвоєнні бацилами амінокислот середовища залежно від виду не встановлено [7, 1996, № 4, с. 24].

Таке пом'якшення категоричності висловлювання свідчить про те, що судження не є кінцевим. Автор не має цілковитої певності в тому, що взагалі не існує закономірностей у засвоєнні амінокислот різними видами бацил, просто на даному етапі дослідження вони не виявлені.

Пониження категоричності висловлювання в реферативному тексті іноді досягається шляхом використання дієслова *виявлятися* зі значенням результуючої достовірності, наприклад:

Виявилось, що п'ять пацієнтів мали нормальні апендикси, у них знайдено інші внутрішньочеревні патологічні явища [9, с. 7].

З цією метою тут застосовується засіб неочікуваного прояву ознаки чи зміни ситуації, який слугує для того, щоб привернути увагу читача й у такий спосіб посилити вплив на нього.

Серед засобів вираження модального значення сумніву в реферативних текстах можна зустріти, правда доволі рідко, модальні слова *мабуть, можливо, очевидно, напевно*, що передають здогад, невпевненість у правильності наведеного твердження:

У межах вивчених значень рН середовища (2,0-8,0) бактерії мають негативний заряд, обумовлений наявністю на поверхні клітин, мабуть, фосфорнокислих та карбоксильних імуногенних груп [7, 1996, № 4, с. 27].

*Очевидно, у зв'язку зі збільшенням конкуренції за джерела живлення при реалізації життєвої стратегії *F oxysporum* у ґрунті переважає *K*-вибір* [7, 1996, № 4, с. 27].

Названі вставні слова дають можливість передати наявність у першоджерелі полемічних роздумів автора, який не володіє повною інформацією про предмет опису. Використання даних мовних засобів змушує читача звертатися до власних знань, щоб реконструювати ситуацію і визначити самому, чи міг автор володіти повною інформацією з висвітлюваного ним питання, тобто спонукає читача до

встановлення істини, до проведення власного дослідження. Низьку частоту вставних слів у реферативних текстах можна пояснити тим, що вони не розмежують суб'єктивну думку автора першоджерела та референта, нечітко сигналізують, із чієї саме точки зору дається характеристика висловлювання.

Мовні засоби зі значенням непевності, здогаду дають змогу референту краще показати позицію автора першоджерела, його передбачення щодо достовірності висловленого, яке мислиться ним не як реальність, а як можливий факт. З їх допомогою референт вводить читача в хід роздумів автора першоджерела, у процес виявлення ним причинно-наслідкових зв'язків для обґрунтування певних явищ, намагається „створити враження безпосереднього пошуку істини, змусити читача залучитися до мислительного процесу, самому дошукатися суті висловлених передбачень”¹⁰.

Описані мовні засоби вираження невпевненої поведінки мовця відіграють важливу роль у тих висловлюваннях реферативного тексту, які містять висновок. Умовивід подається не в категоричній формі, а як передбачення, з яким читач може погоджуватися або ні, що сприяє формуванню запланованого відгуку аудиторії, збільшенню сили впливу на неї.

Таким чином, наявність чи відсутність упевненості в описуваній ситуації, висловленій думці базується на усвідомленні референтом відношення змісту висловлювання до дійсності і визначає його мовну стратегію. При цьому досвідчений референт обов'язково орієнтується на авторську модальність, намагається за допомогою доступних йому засобів вираження передати її читачеві, навіть якщо в нього виникають деякі сумніви або невпевненість із приводу повної відповідності викладеного змісту об'єктивній реальності. Читач бере до уваги отриману інформацію і доходить до власних висновків щодо її достовірності.

Незважаючи на те, що реферативний виклад є лише різновидом наукового стилю, вживання в ньому мовних засобів вираження впевненості/невпевненості відрізняється від їх використання в мові науки.

Основним модальним засобом у рефератах виступають модифікатори предиката, які експліцитно виражають значення необхідності та можливості. Вплив комунікативного завдання реферативного викладу позначається на малій уживаності модальних вставних кон-

струкцій, суб'єктивний характер та емоційне забарвлення яких не відповідають характеру реферативного викладу.

У реферативному викладі майже не використовується умовний спосіб дієслова, який служить у першоджерелі для передачі елемента припущення, проблематичного передбачення, і зовсім не вживається наказовий спосіб.

У реферативному тексті спостерігається деяке нівелювання, узагальненість модальних значень необхідності й можливості унаслідок використання референтських конструкцій, які послаблюють значення модальних мовних засобів.

Аналіз функціонування мовних засобів, які виражають модальні значення впевненості автора першоджерела показує, що вони здатні модифікувати в плані модальності будь-які частини і компоненти реферативного тексту. Проте найчастіше спостерігається відсутність вираження проблематичної і категоричної достовірності на початку і в середині реферативного тексту, яка зазвичай змінюється підкресленою посиленою або послабленою категоричністю в заключній частині реферату.

Оволодіння засобами вираження модальних значень упевненості/неупевненості дозволяє референту впливати на читача, переконувати його в тому, що повідомлення відповідає дійсності, засвідчити істинність інформації.

Модальність – не є факультативною оболонкою для фактивної інформації. Вона є засобом вираження авторської інтенції, впливу на свідомість читача шляхом переконання.

¹Карпчук Н. П. Адресованість в офіційному та неофіційному англomовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз): Дис. ... докт. філол. наук. – Харків, 2005. – С. 11; ²Винокур Т. Г. Об изучении функциональных стилей русского языка советской эпохи // Развитие функциональных стилей современного русского языка. – М.: Наука, 1968. – С. 6; ³Степанов Г. В. О художественном и научном стилях речи // Вопросы языкознания, – 1954. – № 4. – С. 90; ⁴Панфилов В. З. Роль модальности в конституировании предложения и суждения // Вопросы языкознания – 1977. – № 4. – С. 41; ⁵Белошапкина В. А. Современный русский язык. – М.: Высшая школа, 1981. – С. 479; ⁶Мутовина М. А. Англоязычная научно-техническая реклама: стилистико-прагматический анализ. – Братск, 2001. – С. 80; ⁷Український реферативний журнал „Джерело“; ⁸Політика. Політичні науки: Реферативний журнал; ⁹Медицинський реферативний журнал. – К., 1994. – № 1-2; ¹⁰Рудковская М.Н. О функционировании вводно-модальных слов со значением достоверности-недостоверности в публицистических текстах // Вопросы стилистики. – М., 1983. – С. 174.